

ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ
ГІРСЬКОГО МАСИВУ ГОРГАН

**Андрій Манько,
Юрій Можаровський**

Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів

Анотація. Проаналізовано туристично-рекреаційний потенціал гірського масиву Горган. Охарактеризовано масив Горган як один із найменш обходжених та найбільш заліснених масивів у Карпатах який розташований в Івано-Франківській та частково у Закарпатській областях. Описано своєрідність масиву Горган який має кілька особливостей; характеризується не дуже великими висотами (в середньому 1400–1500 м), але при цьому значними перепадами висот.

Ключові слова: туристично-рекреаційний потенціал, масив Горгани, Українські Карпати

Abstract. The tourist-recreational potential of the Gorgan mountain range is analyzed. The Gorgan's array is described as one of the least forgotten and most forested arrays in the Carpathians, which is located in Ivano-Frankivsk and partly in the Transcarpathian regions. Described originality of the array of Gorgan, which has several peculiarities; is characterized by not very large heights (an average of 1400–1500 m), but with significant differences in elevation.

Key words: tourist-recreational potential, Gorgany massif, Ukrainian Carpathians.

Постановка проблеми. Масив Горгани – досить своєрідний, має кілька особливостей; характеризується не дуже великими висотами (в середньому 1400–1500 м), але при цьому значними перепадами висот. Найвищою вершиною Горганів є гора Сивуля, висота якої 1818 м над рівнем моря.

Через стрімкі схили, кам'яні розсипи, густі дрімучі ліси та зарості жерепу Горгани називають одним із найменш доступних куточків Карпат. Саме тому тут водиться багато диких звірів – можна зустріти дикого кабана, оленя, косулю, вовка чи навіть ведмедя. Значна кількість рослин та тварин, що водяться тут, потребують охорони і занесені до Червоної книги України. Полонин тут зовсім небагато – все через високу залісненість масиву [1].

Безперечно, окрасою Горганського масиву є озеро Синевир (Синевір), найбільше озеро в Карпатах. Озеро розташоване на висоті 989 м й оточене крутими схилами. [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням туристично-рекреаційного потенціалу масиву Горган займались такі автори як В. Кравців у праці «Головокружіння на чужих вершинах: Рекреаційні ресурси Карпатського регіону», В. Різун у праці «Туруни Українських Карпат», М. Чернявський «Природний заповідник «Горгани»», О. Киселюк «Сучасний стан та перспективи розширення території природного заповідника «Горгани» та багато інших авторів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Важливим туристично-рекреаційним об'єктом масиву є заповідник «Горгани». Він створений у 1996 році. Загальна площа становить 5344,2 га. Заповідник створено з метою збереження природних гірських ландшафтів цієї місцевості у їх первісному стані та з метою охорони від зникнення рідкісних видів рослин та тварин; проведення наукових досліджень, еколого-просвітницької діяльності. Так, на території заповідника збереглися кілька-сотлітні дерева та дерева-велетні, зокрема, висота найвищого дерева становить 51 м.

Природний заповідник «Горгани» розташований в найнедоступнішій високогірній і кам'янистій частині Горган – у Довбушанських Горганах. Найнижча точка – 1740 м над рівнем моря знаходиться на урочищі Глодище, а найвища – 1754,6 м – на вершині гори Довбушанка. Сюди входять ще гори: Ведмежик (1737 м), Поленьський (1693,3 м), Пікун (1657 м), Козій Горган (1617 м), Бабин Погар (1478 м), Скалки Верхні (1596,8 м), Скалки Нижні (1313 м) та ін. У гірській дузі Українських Карпат заповідник займає центральну частину [3].

Гора Грофа – вершина конусоподібної форми в масиві Горгани заввишки 1748 метрів. Гора знаходиться в безпосередній близькості від с.Осмолода і дуже добре з нього проглядається.

Вершина типово для Горган вкрита кам'яними розсипами. Гора дається порівняно легко. Спочатку лісом йде звивистий серпантин, що далі переходить в широку стежку, вільну від жерепу (видно на фотографії) і веде майже на вершок.

Гора Горган Ілемський – вершина, що входить до складу масиву Горгани. Висота гори становить 1587 м над рівнем моря. Один із можливих варіантів підйому на гору Горган Ілемський – із Німецької полонинки (1290 м н.р.м.). Тут досить часто можна зустріти сліди близького перебування звірів, особливо вже потім, при спуску з Аршиці. У кінці полонини стоїть вказівник – до Горгану ще 2 км, ця відстань займає приблизно півтори-дві години ходу. На початку лісу одразу видно жовті маркери (маршрут до Горгану Ілемського починається ще в с.Мислівка).

Уже ближче до самої вершини починають зустрічатися кам'яні брили – чим далі, тим дрібніші і частіші [4].

Сама верхівка гори – безліса, вкрита кам'яними розсипами («греготами») і чагарниковою сосною гірською («жерепом»). Назва «грегот» утворилася від характерного глухого звуку, що супроводжує обвали каміння – «камені грегочут», а саме слово «горга» у перекладі з румунської означає «брила каменю; ущелина». Жереп тут ще молодий, а тому відносно невисокий – до 1 м. Спочатку цікаво ним проходити – таку сосну, крім Горганів, мало де зустрінеш, та й пахне вона приємно.

Чудові краєвиди відкриваються із Горгана Ілемського – на південний схід тягнеться хребет Аршиця, увесь покритий жерепом і де-не-де – кам'яними розсипами. На південний захід – Яйко Ілемське, ще один популярний об'єкт туристичних маршрутів. Удалині видніється практично повністю засніжена гора Грофа, трохи ближче й лівіше від неї – Кінь Грофецький.

Із Горгана Ілемського веде маркований маршрут на Яйко Ілемське – перехід на цю гору займає приблизно чотири-п'ять годин. Можна йти далі по хребту Аршицею. Перевага другого варіанту в тому, що перепади висоти незначні, а пейзажі просто неймовірні. Усе решта – один величезний мінус. Якщо на першу після Горгану Ілемського вершину ще веде стежка, то, дійшовши до першого ж кам'яного розсипу, вона обривається – і лишається суцільний жереп. Причому значно більший – до 2–3 м.

Гора Хом'як – одна з Горганських вершин висотою 1544 м. Гора Хомяк можна сказати нависає над селом Татарів. Гора названа так через те, що формою нагадує спину хом'яка. В ясну погоду з гори дуже добре проглядається Чоногірський хребет з його найвищими вершинами – Говерлюю та Петросом, а також Свидовець та хребет Явірник, навколишні села – Микуличин, Татарів, Паляниця з курортом Буковель.

Гора Хом'як має конусоподібну форму, складається з пісковиків і конгломератів. Схили Хом'яка вкриті смерековими та буковими лісами, на невеликих галявинах росте багато малини. Часто трапляються місця, де земля й повалені дерева повністю вкриті мохом. Сама ж верхівка гори вкрита заростями жерепу, а на самій маківці – каміння. Місцями вкрите жовто-зеленими лишайниками, місцями червонувате, але переважно просто похмуро-сіре.

На вершині гори встановлена фігура Пресвятої Богородиці. Раніше на горі Хом'як стояли сонячні батареї, які вдень акумулювали енергію, а вночі підсвічували Богоматір.

У північно-західному напрямку від цієї гори розташувалася полонина Хом'яків. Краєвиди з неї проглядаються досить красиві. На полонині є колиба, в теплу пору року тут випасають корів. Полонина Хом'яків є хорошим місцем для ночівлі. Із полонини можна вийти на Хом'як або Синяк або спуститися до водоспаду Женець-Гук.

Гора Хом'як – дуже популярний об'єкт літнього та зимового туризму. Основні шляхи виходу на неї – із сіл Микуличин або Татарів. Жителі, а також гості с. Микуличин (найдовше село в Україні) можуть милуватися ось таким видом на цю гору прямо із своїх домівок:

Гора Маковиця – одна з найвищих вершин в околиці Яремче, її видно ще з сіл Дора та Микуличин. Сама гора відносно невисока – заввишки всього 984 м, але за хорошої видимості з неї добре проглядаються хребет Явірник, вершини Хом'як, Синяк і Довбушанка (Добошанка), а також Говерла з Петросом на південному заході. На самій верхівці гори встановлено металевий хрест і вказівники: до м. Яремче звідси 3,5 км (година і 15 хвилин ходу), стільки ж і до с.Дора, а до Скель Довбуша – 4,5 км (1 год 45 хв ходу).

Орографічно Маковицю можна відносити до масиву Горгани, який простягається орієнтовно на 75 кілометрів з північного заходу від долини річок Мізунки і Ріки, на південний схід до долини річки Прут..

Є три основні шляхи виходу на гору: вздовж всього хребта, через Скелі Довбуша та з присілка Ямна. Кожен маршрут по-своєму цікавий. Останній маршрут – найкоротший. Починається він від вулиці Івана Франка, яка під самим лісом біля джерела та каплички переходить у стежку і виводить на хребет Маковиця попри кілька хатин. Далі хребтом у східному напрямку добре второваною стежкою виходять на саму вершину [4].

Згідно з Концепцією Загальнодержавної програми розвитку заповідної справи в Україні на період до 2020 року передбачено збільшити площу природно-заповідного фонду держави. Теперішня порівняно невелика площа заповідника не може вповні представляти фізико-географічний район Горган.

Розширена територія – близько 12 тис. га – стане ядром і екологічним коридором для вільного пересування тварин і з'єднається із сусідніми заповідними територіями, утворивши єдину природоохоронну систему Українських Карпат [4].

Висновок. Сприятливими механізмами створення біосферного заповідника є те, що проєктована під заповідання центральна частина Українських Карпат знаходиться у природному стані, має унікальні природні ландшафти, започатковано стале землекористування, є реальна можливість включення пралісів до Світової природної спадщини, підтримується розширення заповідних територій у державі. Трьома підвалинами розвитку заповідника «Горгани» могли б стати: туризм (науково-пізнавальний, «зелений», екстримальний), природоохоронне лісівництво, стале землекористування.

Отже, гірський масив Горган володіє значним туристично-рекреаційним потенціалом.

Список використаних джерел:

1. Кравців В. Головокружіння на чужих вершинах : рекреаційні ресурси Карпатського регіону / Кравців В. // Зелені Карпати. – 1994. – № 1/2. – С. 27–30.
2. Різун В. Б. Туруни Українських Карпат / Різун В. Б. – Київ : Наукова думка, 2000. – 225 с.
3. Чернявський М. В. Природний заповідник „Горгани” / Чернявський М. В., Шпільчак М. Б. – Івано-Франківськ : Фоліант, 2007. – 32 с.
4. Сучасний стан та перспективи розширення території природного заповідника „Горгани” / Киселюк О. І., Тимчук Я. Я., Шпільчак М. Б., Антосяк В. М., Годованець Б. Й., Чумак В. О. // Заповідна справа на межі тисячоліть (сучасний стан, проблеми і стратегія розвитку : матеріали Всеукр. конф. 11–14 жовтня 1999 р. – Канів, 1999. – С. 74–75.